

BS/2/2013

**POLACY O BEZPIECZEŃSTWIE
ŻYWNOŚCI I GMO**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

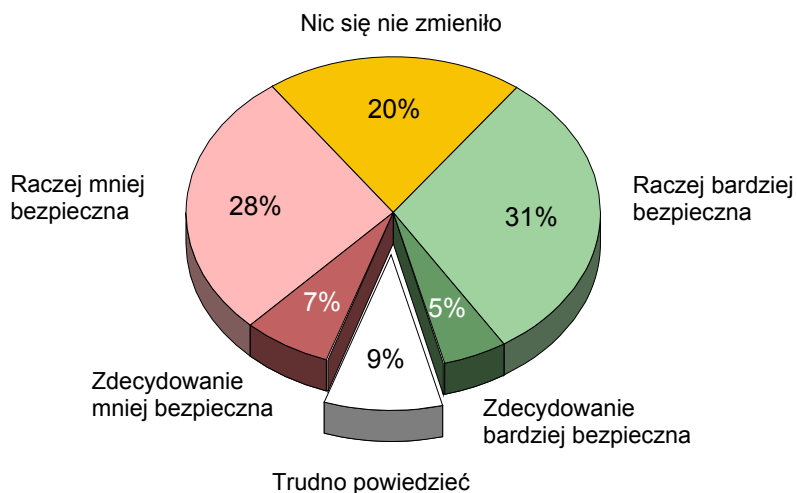
Prace legislacyjne nad „Ustawą o nasiennictwie”, związane m.in. z koniecznością dostosowania polskiego prawa do wymogów unijnych, ożywiły społeczną dyskusję na temat skutków uprawy i wykorzystywania do produkcji żywności roślin modyfikowanych genetycznie. Prace nad tą ustawą zbiegły się z medialnymi doniesieniami o wynikach badań przeprowadzonych na szczurach przez prof. Gilles'a-Erica Séraliniego z Uniwersytetu w Caen we Francji, wskazujących na szkodliwość spożywania przez dłuższy czas zmodyfikowanej genetycznie kukurydzy. Na przełomie listopada i grudnia 2012 roku¹ CBOS przeprowadził badanie, którego tematem była ocena wpływu regulacji unijnych na bezpieczeństwo dostępnej w Polsce żywności oraz stosunek Polaków do uprawy i wykorzystywania roślin modyfikowanych genetycznie.

WPLYW REGULACJI UE NA BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOSCI W POLSCE

Bezpieczeństwo żywności dostępnej na rynku jest jedną z najbardziej istotnych spraw zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i ogólnoludzkim. Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej wiązało się m.in. z dostosowaniem polskiego prawa do unijnych standardów produkcji, magazynowania i sprzedaży żywności. Ponad jedna trzecia Polaków (36%) ocenia, że w związku z tym żywność w Polsce jest bardziej bezpieczna, niemal tyle samo (35%) jest przeciwnego zdania, a co piąty (20%) uważa, że przyjęcie unijnych standardów nic nie zmieniło.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (271) przeprowadzono w dniach 30 listopada – 6 grudnia 2012 roku na liczącej 1135 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY, PANA(I) ZDANIEM, OD KIEDY POLSKA STAŁA SIĘ CZŁONKIEM UNII EUROPEJSKIEJ I DOSTOSOWAŁA SIĘ DO UNIJNYCH STANDARDÓW PRODUKCJI, MAGAZYNOWANIA I SPRZEDAŻY, TO ŻYWNOŚĆ W POLSCE JEST BARDZIEJ CZY TEŻ MNIJ BEZPIECZNA?

Wielozmiennowe analizy statystyczne² wykazały, że zmienną determinującą poglądy badanych w tej kwestii jest ich stosunek do członkostwa Polski w Unii Europejskiej³. Im większa jego akceptacja, tym częściej wyrażane jest przekonanie, że dostosowanie do unijnych standardów produkcji, magazynowania i sprzedaży żywności w Polsce, zapewnia nam bezpieczną żywność. Warto też podkreślić, iż wśród osób zdecydowanie popierających przynależność Polski do UE połowa (50%) jest przekonana, że dostosowanie do wymogów unijnych sprawia, iż polska żywność jest bardziej bezpieczna, natomiast większość (63%) zdecydowanych przeciwników członkostwa uważa, że od kiedy Polska stała się członkiem UE i dostosowała się do jej standardów, nasza żywność stała się mniej bezpieczna. Zależność statystyczna pomiędzy stosunkiem do członkostwa Polski w UE a postrzeganiem bezpieczeństwa polskiej żywności w związku z dostosowaniem się do norm unijnych jest silna⁴.

² Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

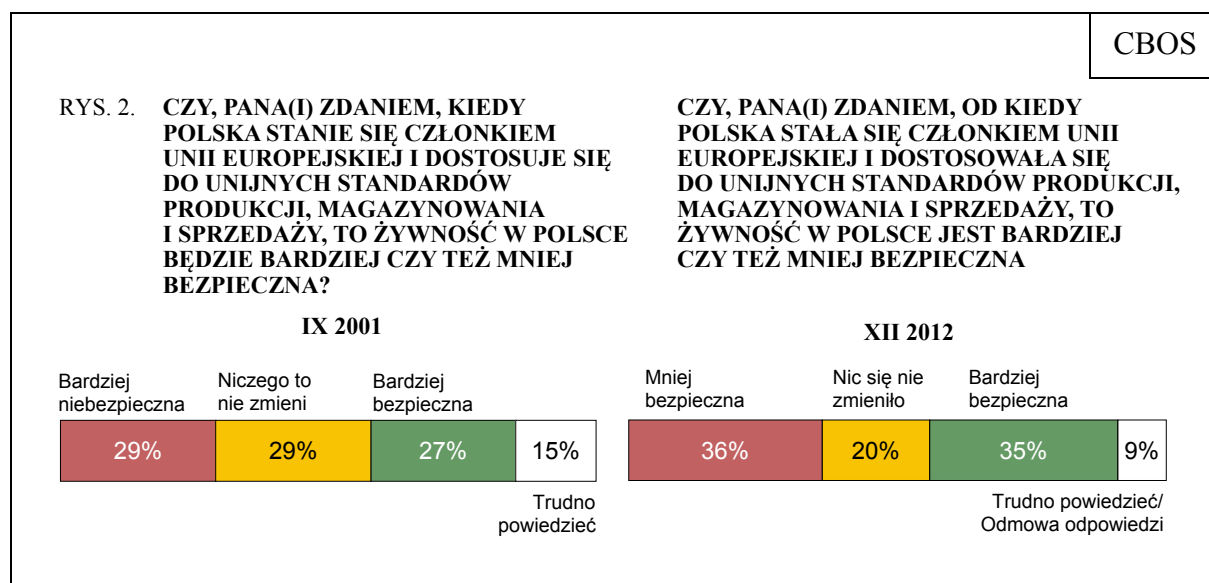
³ Por. komunikat CBOS „O finansowym bilansie integracji i Budżecie UE na lata 2014–2020”, grudzień 2012 (oprac. B. Roguska).

⁴ Współczynnik Gamma Goodmana i Kruskala = 0,329 (wyłączono z obliczeń „Trudno powiedzieć” i odmowy odpowiedzi).

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, od kiedy Polska stała się członkiem Unii Europejskiej i dostosowała się do unijnych standardów produkcji, magazynowania i sprzedaży, to żywność w Polsce jest bardziej czy też mniej bezpieczna?	Czy osobiście popiera Pan(i) członkostwo Polski w Unii Europejskiej, czy też jest Pan(i) temu przeciwny(a)?				
	Zdecydowanie popieram	Raczej popieram	Raczej jestem temu przeciwny(a)	Zdecydowanie jestem temu przeciwny(a)	Trudno powiedzieć
	w procentach				
Zdecydowanie bardziej bezpieczna	9	2	1	2	3
Raczej bardziej bezpieczna	41	29	25	9	13
Nic się nie zmieniło	19	24	19	9	18
Raczej mniej bezpieczna	22	31	37	34	28
Zdecydowanie mniej bezpieczna	5	5	8	29	10
Trudno powiedzieć	4	9	11	17	28

Porównanie wyników grudniowego badania z badaniem na ten sam temat przeprowadzonym przez CBOS we wrześniu 2001 roku⁵, a więc na niemal trzy lata przed wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej, pokazuje, iż opinie Polaków w tej kwestii bardziej się spolaryzowały. Obecnie znacznie mniej osób ze wstąpieniem Polski do UE wiąże brak zmian w poziomie bezpieczeństwa żywności lub nie ma na ten temat zdania (odpowiednio spadek o 9 i o 6 punktów procentowych), zwiększyły się natomiast grupy postrzegające zwiększenie i zmniejszenie się bezpieczeństwa (odpowiednio wzrost o 7 i o 8 punktów procentowych). Jednocześnie proporcje osób, które z członkostwem w UE wiążą wzrost bezpieczeństwa żywności do tych, którzy wskazują jego spadek, pozostały na zbliżonym poziomie co przed jedenastoma laty.

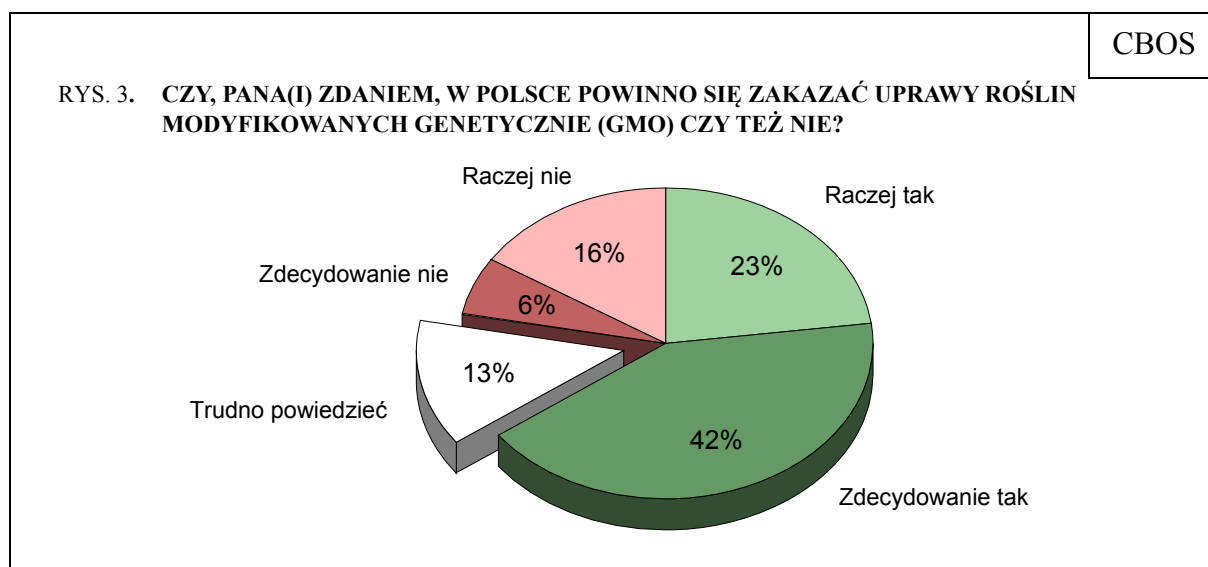

⁵ Por. komunikat CBOS „Bezpieczna żywność a integracja europejska – opinie respondentów z niektórych krajów Europy Środkowej i Wschodniej”, listopad 2001 (oprac. M. Wenzel).

STOSUNEK POLAKÓW DO UPRAWY ROŚLIN MODYFIKOWANYCH GENETYCZNIE

21 grudnia 2012 roku prezydent Bronisław Komorowski podpisał ustawę o nasiennictwie⁶, która reguluje m.in. kwestie związane z wprowadzaniem do obrotu nasion roślin genetycznie modyfikowanych. Zgodnie z przepisami UE (Dyrektywa 2002/53/WE z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie wspólnego katalogu odmian gatunków roślin rolniczych) w żadnym kraju członkowskim nie można wprowadzić całkowitego zakazu uprawy roślin genetycznie modyfikowanych. 2 stycznia 2013 roku Rada Ministrów wydała dwa rozporządzenia wprowadzające zakaz stosowania materiału siewnego genetycznie zmodyfikowanej odmiany ziemniaka Amflora i kukurydzy MON 810, jedynych dopuszczonych obecnie do uprawy w UE roślin modyfikowanych genetycznie⁷.

Wśród Polaków przeważają opinie (65%), że w Polsce powinno się zakazać uprawy roślin modyfikowanych genetycznie (GMO). Należy też podkreślić, iż większość z tej grupy (42% ogółu) opowiada się ze zakazem zdecydowanie. Przeciwnicy zakazu stanowią nieco ponad jedną piątą badanych (22%), przy czym jedynie 6% sprzeciwia się zakazowi w sposób zdecydowany.

Analizy wielozmiennowe⁸ wykazały, iż na opinie w tej kwestii największy wpływ ma wykształcenie badanych, przy czym wyraźna granica przebiega pomiędzy osobami z wykształceniem podstawowym, z których co czwarty nie potrafi zająć w tej sprawie

⁶ Ustawa z dnia 9 listopada 2012 r. o nasiennictwie (Dz.U. z 28 grudnia 2012 poz.1512)

⁷ <http://www.kprm.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/ziemniaki-i-kukurydza-bez-gmo.html>

⁸ Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

stanowiska, i pozostałymi badanymi, którzy częściej mają wyrobione opinie w tej kwestii, a jednocześnie częściej popierają zakaz uprawy GMO (zob. tabele aneksowe).

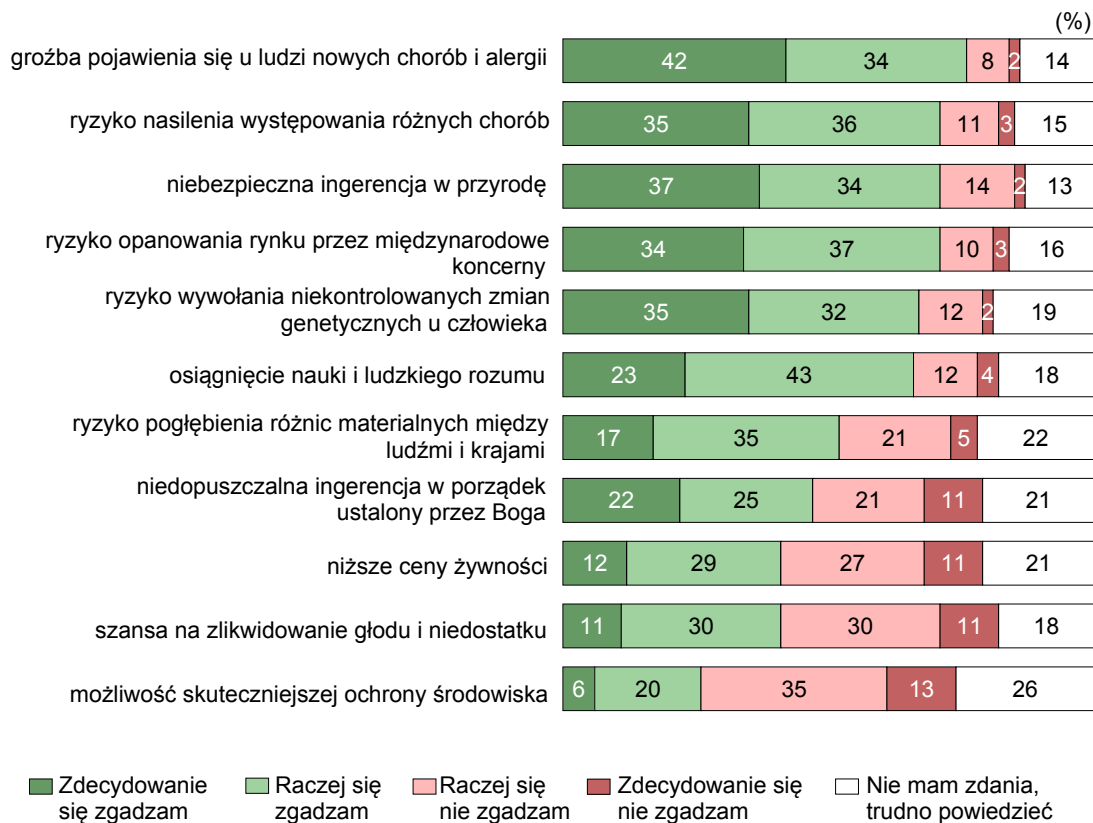
Opinie na temat uprawy roślin modyfikowanych genetycznie pokazują, że choć większość Polaków uznaje ją za osiągnięcie nauki i ludzkiego rozumu (66%), to jednocześnie uważa, że uprawa ta grozi pojawieniem się u ludzi nowych chorób i alergii (76%), może spowodować nasilenie występowania różnych chorób (71%), czy też niekontrolowane zmiany genetyczne u człowieka (67%). Zdecydowana większość uważa, że jest to niebezpieczna ingerencja w przyrodę (71%). Nieomal połowa (47%) sądzi też, że jest to niedopuszczalna ingerencja w porządek ustalony przez Boga.

Prawa patentowe do materiału siewnego roślin modyfikowanych genetycznie posiadają firmy, które zainwestowały w badania prowadzące do ich wytwarzania. Przeciwnicy upraw GMO widzą w tym potencjalne zagrożenie dla rolników i konsumentów. Zdecydowana większość badanych (71%) dostrzega ryzyko opanowania rynku przez międzynarodowe koncerny związane z uprawą roślin modyfikowanych genetycznie. Ponad połowa (52%) przychyliła się też do opinii, że uprawy GMO mogą spowodować pogłębianie się różnic materialnych pomiędzy ludźmi i krajami.

Z danych producentów nasion GMO wynika, iż rośliny modyfikowane genetycznie dają wyższe plony niż gatunki roślin wyhodowanych w warunkach naturalnych. Opinie Polaków w kwestii, czy uprawa roślin modyfikowanych to szansa na zlikwidowanie głodu i niedostatku są podzielone – tyle samo osób zgadza się z tym stwierdzeniem, co je odrzuca (po 41%). Niewiele więcej osób wiąże też z uprawą roślin modyfikowanych nadzieje na niższe ceny żywności (41%), niż uważa, że uprawy te nie będą miały takich efektów (38%).

Mimo argumentów, że uprawy genetycznie modyfikowane wymagają m.in. stosowania mniejszej ilości nawozów sztucznych, środków ochrony roślin, a nawet płytszej orki (co wpływa na zmniejszenie emisji CO² do atmosfery) niż rośliny niemodyfikowane, Polacy częściej odrzucają twierdzenie, że uprawa roślin modyfikowanych genetycznie to możliwość skuteczniejszej ochrony środowiska, niż się z nim zgadzają (odpowiednio: 48% i 26%).

RYS. 4. PRZEDSTAWIĘ PANU(I) LISTĘ RÓŻNYCH OPINII DOTYCZĄCYCH UPRAWY ROŚLIN MODYFIKOWANYCH GENETYCZNIE (GMO). O KAŻDEJ Z NICH PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY I NA ILE SIĘ PAN(I) Z NIĄ ZGADZA LUB NIE ZGADZA. UPRAWA ROŚLIN MODYFIKOWANYCH GENETYCZNIE (GMO) TO:

Analiza powiązań⁹ między opiniami badanych na temat uprawy roślin modyfikowanych genetycznie pozwala wyróżnić dwa czynniki, które decydują o stosunku badanych do upraw GMO.

- I. Lęk przed chorobami i ingerencją w naturę/ustalony porządek rzeczy oraz przed dominacją właścicieli praw patentowych do GMO;
- II. „Oświeceniowa” wiara w pozytywne skutki osiągnięć naukowych (w tym przypadku inżynierii genetycznej).

⁹ Zastosowano analizę głównych składowych (PCA).

Tabela 2

Przedstawię Panu(i) listę różnych opinii dotyczących uprawy roślin modyfikowanych genetycznie (GMO). O każdej z nich proszę powiedzieć, czy i na ile się Pan(i) z nią zgadza lub nie zgadza. Uprawa roślin modyfikowanych genetycznie (GMO) to:	Czynniki*	
	Lęk przed chorobami i ingerencją w naturę/ustalony porządek rzeczy oraz przed dominacją właścicieli praw patentowych do GMO	„Oświeceniowa” wiara w pozytywne skutki inżynierii genetycznej
– groźba pojawienia się u ludzi nowych chorób i alergii	0,824	-0,166
– ryzyko nasilenia występowania różnych chorób	0,818	-0,174
– ryzyko wywołania niekontrolowanych zmian genetycznych u człowieka	0,801	-0,137
– niebezpieczna ingerencja w przyrodę	0,794	-0,215
– ryzyko opanowania rynku przez międzynarodowe koncerny	0,633	
– niedopuszczalna ingerencja w porządek ustalony przez Boga	0,611	
– ryzyko pogłębienia różnic materialnych między ludźmi i krajami	0,595	0,112
– szansa na zlikwidowanie głodu i niedostatku	-0,146	0,761
– osiągnięcie nauki i ludzkiego rozumu		0,642
– niższe ceny żywności		0,640
– możliwość skuteczniejszej ochrony środowiska	-0,179	0,626

* Wyniki analizy głównych składowych (PCA) – w tabeli prezentowane są ładunki czynnikowe w rozwiązaniu rotowanym (rotacja ortogonalna metodą Varimax z normalizacją Kaisera) niosące informację o stopniu powiązania pierwotnej zmiennej z daną składową w skali |0–1|. Moc wyjaśniająca prezentowanego modelu to 52% wariancji zmiennych wyjściowych. Do analizy użyto zmiennych zrekodowanych w taki sposób, że odpowiedzi „trudno powiedzieć” oraz odmowy stanowiły środek skali.

Analiza zróżnicowań społeczno-demograficznych opinii Polaków o uprawach roślin genetycznie modyfikowanych wykazała, iż w kwestii tej mamy do czynienia z dużym ujednoliceniem punktów widzenia w różnych grupach społecznych. Jest to jednocześnie element wynikający raczej z nastawień światopoglądowych niż sytuacji społeczno-ekonomicznej respondentów. Świadczy o tym przede wszystkim fakt, iż zmienną różnicującą opinie badanych w tej kwestii jest przede wszystkim częstość udziału w praktykach religijnych. Przy czym grupą wyróżniającą się zarówno poziomem lęku przed chorobami i ingerencją w naturę/ustalony porządek rzeczy oraz dominacją właścicieli praw patentowych do GMO, jak i odrzuceniem „oświeceniowej” wiary w pozytywne skutki osiągnięć inżynierii genetycznej są osoby praktykujące kilka razy w tygodniu. W dalszej kolejności można stwierdzić, iż osoby z wyższym wykształceniem charakteryzują się znacząco niższym poziomem lęku przed skutkami spowodowanymi uprawą GMO niż pozostali badani. Nieco większą wiarą w pozytywne skutki osiągnięć inżynierii genetycznej charakteryzują się mężczyźni niż kobiety.

Analizy statystyczne¹⁰ wykazały też, iż oba wyróżnione wcześniej czynniki postrzegania upraw roślin modyfikowanych genetycznie mają istotny wpływ na stosunek badanych do zakazu ich uprawy. Przy czym, w większym stopniu oddziałuje tu lęk przed chorobami i ingerencją w naturę/ustalony porządek rzeczy oraz przed dominacją właścicieli praw patentowych do GMO niż „oświeceniowa” wiara w pozytywne skutki inżynierii genetycznej. Ponadto – co oczywiste – im silniejsze są przekonania, że uprawa roślin modyfikowanych genetycznie niesie ryzyko chorób, niekontrolowanych zmian genetycznych u człowieka i jest niebezpieczną ingerencją w naturę/ustalony porządek rzeczy, tym silniejsza zgoda na zakaz ich uprawy. Natomiast im silniejsze są przekonania badanych co do pozytywnych skutków inżynierii genetycznej, tym większy sprzeciw wobec takiego zakazu¹¹.

KONSUMENTY WOBEC PRODUKTÓW ZAWIERAJĄCYCH ORGANIZMY MODYFIKOWANE GENETYCZNIE (GMO)

Terminem organizmy genetycznie zmodyfikowane (GMO) określa się organizmy, w których materiał genetyczny został zmieniony w sposób niezachodzący w warunkach naturalnych wskutek krzyżowania lub naturalnej rekombinacji. Żywność genetycznie zmodyfikowana to żywność zawierająca, składająca się lub wyprodukowana z GMO. Jest ona wprowadzana do obrotu zgodnie z procedurą określoną w *Rozporządzeniu (WE) nr 1829/2003 w sprawie genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy*¹². W całej Unii Europejskiej istnieje obowiązek znakowania produktów GMO. Także w Polsce obowiązuje ustawa o GMO¹³, która zawiera przepis odnoszący się do znakowania produktów. Kontrolę żywności pod kątem zawartości GMO prowadzi Państwowa Inspekcja Sanitarna. Dokonuje ona tzw. monitoringu żywności. Czy etykiety umieszczane na produktach żywnościowych zawierają informację dotyczącą GMO może także sprawdzać Inspekcja Handlowa¹⁴.

¹⁰ Zastosowano analizę regresji. Jako zmiennych wyjaśniających użyto opisanych wcześniej czynników wyodrębnionych w analizie PCA. Model wyjaśnia 36% wariancji.

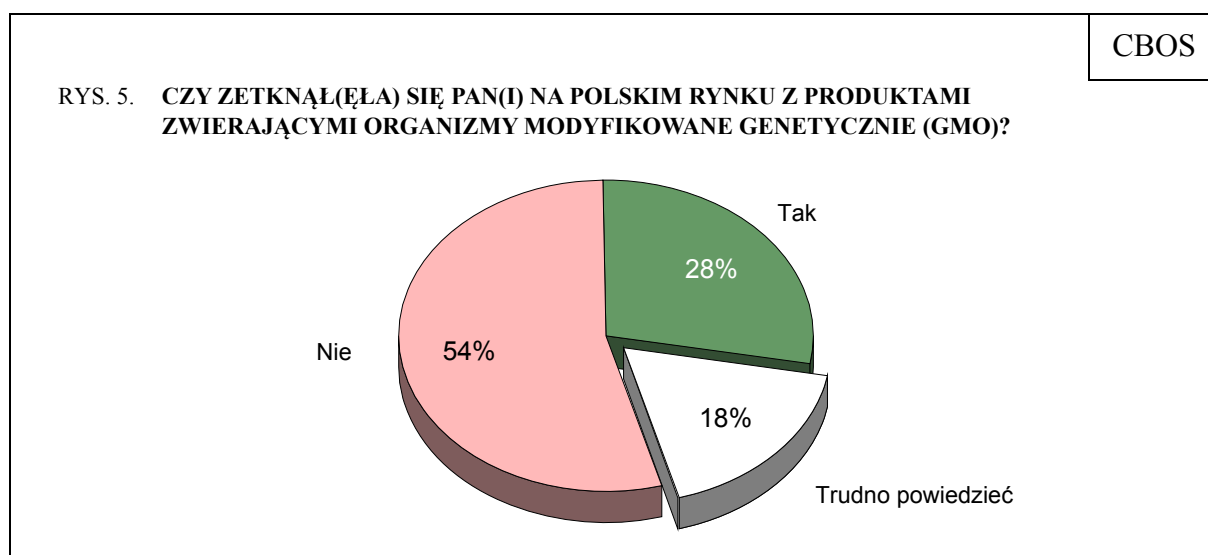
¹¹ Niestanadzowane współczynniki regresji B wynoszą odpowiednio: 0,723 i -0,283.

¹² http://www.mos.gov.pl/arttykul/2086_gmo/8806_gmo.html

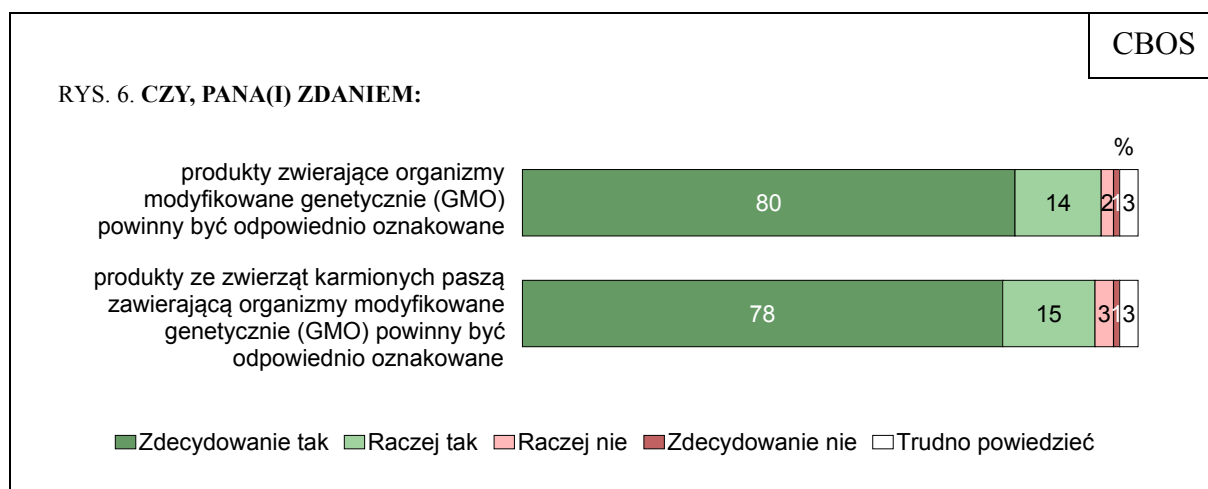
¹³ Podstawowym aktem prawnym normującym sprawy organizmów genetycznie zmodyfikowanych w Polsce jest *Ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych* (Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 233), która weszła w życie z dniem 26 października 2001 r. i została znowelizowana w roku 2003 (nowelizacja weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2003 roku).

¹⁴ <http://www.kprm.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/gmo-pytania-i-odpowiedzi-ws-zmian-w-ustawie-o-nasiennictwie.html>.

Ponad połowa badanych (54%) deklaruje, że nie zetknęła się na polskim rynku z produktami zawierającymi organizmy modyfikowane genetycznie. Najczęściej są to rolnicy i emeryci. Niemal jedna piąta ankietowanych (18%) nie potrafi powiedzieć, czy widziała takie produkty. Mimo że 28% badanych twierdzi, iż je widziało, trudno jednoznacznie powiedzieć, czy są oni świadomi, jakie produkty w rzeczywistości zawierają organizmy modyfikowane genetycznie. Za tezę, iż za tymi odpowiedziami stoi rzeczywista wiedza badanych, przemawiać może fakt, że deklaracje w tej kwestii różnicuje przede wszystkim poziom wykształcenia – im jest on wyższy, tym więcej osób jest przekonanych, iż zetknęło się na polskim rynku z organizmami modyfikowanymi genetycznie. Istotne w tej kwestii jest także miejsce zamieszkania. Z deklaracji badanych wynika, że z produktami zawierającymi GMO znacznie częściej stykali się mieszkańcy średnich i dużych miast niż wsi i małych miast (zob. tabele aneksowe).

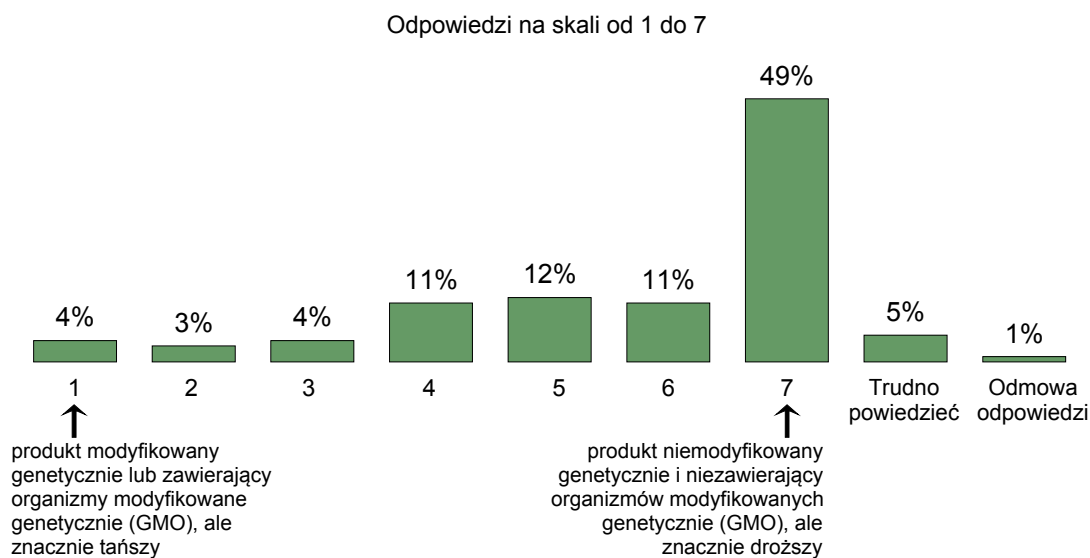

Przeważająca większość Polaków jest zdania, że zarówno produkty zawierające organizmy modyfikowane genetycznie (GMO), jak i produkty ze zwierząt karmionych paszą zawierającą organizmy modyfikowane genetycznie (GMO) powinny być odpowiednio oznakowane (odpowiednio: 94% i 93%). Opinie te dominują we wszystkich grupach społeczno-demograficznych, natomiast najwięcej osób niepotrafiących zająć w tej kwestii stanowiska jest wśród badanych powyżej 65 roku życia i mających najwyżej podstawowe wykształcenie (zob. tabele aneksowe). Warto też zauważyć, iż badani nieco większy nacisk kładą na kwestię potrzeby oznakowania produktów bezpośrednio wytworzonych z organizmów modyfikowanych genetycznie, niż produktów ze zwierząt karmionych paszą zawierającą GMO.

Produkty zawierające organizmy modyfikowane genetycznie (GMO) budzą szereg kontrowersji co do ich wpływu na zdrowie konsumentów. Mimo braku jednoznacznych dowodów na ich szkodliwość, relatywnie krótki okres ich istnienia i wykorzystywania powoduje, że wiele autorytetów wyraża pogląd, iż nie można jednoznacznie stwierdzić, że nie są one zagrożeniem dla zdrowia człowieka. Omówione wcześniej wyniki badania wskazują na dużą nieufność Polaków do osiągnięć inżynierii genetycznej. O negatywnym nastawieniu do produktów genetycznie modyfikowanych lub zawierających organizmy modyfikowane genetycznie świadczą też deklaracje badanych dotyczące decyzji zakupowych w sytuacji, gdy istnieje wybór pomiędzy znacznie tańszym produktem modyfikowanym genetycznie lub zawierającym modyfikowane organizmy a produktem znacznie droższym, ale niemodyfikowanym i niezawierającym organizmów modyfikowanych genetycznie. Zdecydowana większość ankietowanych (72%) mając możliwość wyboru skłania się do zakupu produktu niemodyfikowanego genetycznie i niezawierającego GMO, nawet gdyby był on znacznie droższy od produktu zawierającego GMO. Nieomal połowa (49%) nie ma w tej kwestii żadnych wątpliwości.

RYS. 7. KTÓRY Z DWÓCH PRODUKTÓW BY PAN(I) WYBRAŁ(A): PRODUKT MODYFIKOWANY GENETYCZNIE LUB ZWIERAJĄCY ORGANIZMY MODYFIKOWANE GENETYCZNIE (GMO), ALE ZNACZNIE TAŃSZY, CZY TEŻ PRODUKT NIEMODYFIKOWANY GENETYCZNIE I NIEZWIERAJĄCY ORGANIZMÓW MODYFIKOWANYCH GENETYCZNIE (GMO), ALE ZNACZNIE DROŻSZY?

Analizy statystyczne¹⁵ wykazały, iż na deklaracje badanych nie ma wpływu ich sytuacja społeczna, w tym sytuacja materialna, a wyłącznie ich przekonania – religijność mierzona częstością praktyk religijnych oraz opinie o wpływie członkostwa Polski w UE na bezpieczeństwo polskiej żywności (możliwość zakupu żywności zawierającej GMO najbardziej zdecydowanie odrzucają osoby przekonane o negatywnym wpływie dostosowania norm unijnych na bezpieczeństwo żywności obecnej na polskim rynku), a także ich przekonania na temat ewentualnych negatywnych skutków uprawy roślin GMO. Przeprowadzona analiza regresji wykazała, iż na deklaracje badanych dotyczące decyzji zakupowych w sytuacji, gdy istnieje wybór pomiędzy znacznie tańszym produktem modyfikowanym genetycznie lub zawierającym modyfikowane organizmy a produktem znacznie droższym, ale niemodyfikowanym i niezyskanym z organizmów modyfikowanych genetycznie istotny wpływ mają¹⁶ oba wyróżnione wcześniej czynniki decydujące o stosunku do upraw roślin modyfikowanych genetycznie. Przy czym w większym stopniu oddziałuje tu lęk przed chorobami i ingerencją w naturę/ustalony porządek rzeczy niż „oświeceniowa”

¹⁵ Testy różnic średnich (Test T, ANOVA).

¹⁶ Jako zmiennych wyjaśniających w analizie regresji użyto opisanych wcześniej czynników wyodrębnionych w analizie PCA. Model wyjaśnia 23% wariancji.

wiara w pozytywne skutki inżynierii genetycznej. Im silniejsze są przekonania, że uprawa roślin modyfikowanych genetycznie niesie ryzyko chorób, niekontrolowanych zmian genetycznych u człowieka oraz że jest niebezpieczną ingerencją w naturę/ustalony porządek rzeczy, tym bardziej badani skłaniają się ku wyborowi produktów wolnych od GMO. Natomiast im silniejsze są przekonania badanych co do pozytywnych skutków inżynierii genetycznej, tym mniejsza skłonność do wyboru takich produktów w sytuacji, gdy produkty GMO lub zawierające GMO są tańsze¹⁷.

Polacy wykazują dużą nieufność do żywności produkowanej w oparciu o osiągnięcia inżynierii genetycznej. Mimo braku jednoznacznych dowodów świadczących o szkodliwości spożywania organizmów genetycznie modyfikowanych, zarówno krótka historia stosowania tych modyfikacji, jak i znane z przeszłości różnego typu negatywne skutki wykorzystywania wynalazków takich jak środki owadobójcze czy lekarstwa, które stanowić miały przełom w dziejach ludzkości¹⁸, wydają się tłumaczyć takie postawy. Sprzyja im też – wyrażane przez znaczącą część badanych – przekonanie, że po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej żywności w naszym kraju jest mniej bezpieczna.

Opracowała
Barbara BADORA

¹⁷ Niestanadzowane współczynniki regresji B wynoszą odpowiednio: -0,726 i 0,376.

¹⁸ Przykładem mogą być DDT oraz Thalidomide.

A N E K S

Tabela 1

		Czy, Pana(i) zdaniem, od kiedy Polska stała się członkiem Unii Europejskiej i dostosowała się do unijnych standardów produkcji, magazynowania i sprzedaży, to żywność w Polsce jest bardziej czy też mniej bezpieczna?				Liczba osób
		Bardziej bezpieczna	Nic się nie zmieniło	Mniej bezpieczna	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	
Ogółem		36	20	35	9	1135
Płeć	Mężczyźni	39	19	35	7	539
	Kobiety	34	22	34	10	596
Wiek	18-24 lata	44	23	28	5	147
	25-34	44	19	32	4	240
	35-44	39	22	29	11	178
	45-54	39	17	36	8	195
	55-64	28	22	43	8	193
	65 lat i więcej	22	21	39	17	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	34	19	39	9	432
	Miasto do 20 tys.	34	29	26	10	179
	20-100 tys.	40	16	35	9	212
	101-500 tys.	35	19	38	9	186
	501 tys. i więcej mieszk.	43	24	26	6	127
Wykształcenie	Podstawowe	26	26	35	13	221
	Zasadnicze zawodowe	28	22	41	9	296
	Średnie	41	18	33	8	399
	Wyższe	49	17	29	4	220
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wykszł.	48	25	23	4	95
	Średni personel, technicy	38	19	40	2	44
	Pracownicy adm.-biurowi	44	15	26	15	62
	Pracownicy usług	29	21	38	12	61
	Robotnicy wykwalifikowani	37	17	41	5	137
	Robotnicy niewykwalifik.	32	28	37	4	38
	Rolnicy	38	23	35	5	93
Pracujący na własny rach.	53	11	30	6	50	
Bierni zawodowo	Renciści	23	21	49	7	77
	Emeryci	24	22	38	16	222
	Uczniowie i studenci	45	24	25	5	75
	Bezrobotni	46	14	34	7	97
	Gospodynie domowe i inni	37	24	29	10	85
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	45	18	32	4	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	40	18	31	11	93
	sekt. pryw. poza rolnict.	38	20	36	6	237
	prywatnym gosp. rolnym	41	24	32	3	87
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	30	16	43	11	146
	501-750	35	15	40	11	132
	751-1000	31	24	37	8	194
	1001-1500	31	26	36	7	189
	Powyżej 1500 zł	50	16	29	5	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	27	13	44	16	157
	Średnie	33	22	37	8	544
	Dobre	43	21	29	6	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	31	9	54	6	46
	Raz w tygodniu	32	22	36	9	515
	1-2 razy w miesiącu	39	22	29	9	177
	Kilka razy w roku	44	19	31	6	283
	W ogóle nie uczestniczy	33	16	40	11	114
Poglądy polityczne	Lewica	37	15	44	4	177
	Centrum	40	22	33	5	361
	Prawica	41	22	32	5	339
	Trudno powiedzieć	24	20	35	21	258

Tabela 2

		Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce powinno się zakazać uprawy roślin modyfikowanych genetycznie (GMO) czy też nie?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	
Ogółem		65	22	13	1135
Płeć	Mężczyźni	62	25	13	539
	Kobiety	68	19	14	596
Wiek	18-24 lata	65	23	12	147
	25-34	68	23	9	240
	35-44	69	19	12	178
	45-54	67	21	12	195
	55-64	65	22	13	193
	65 lat i więcej	54	22	24	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	66	20	15	432
	Miasto do 20 tys.	58	28	14	179
	20-100 tys.	63	24	13	212
	101-500 tys.	70	19	10	186
	501 tys. i więcej mieszk.	66	20	14	127
Wykształcenie	Podstawowe	54	21	25	221
	Zasadnicze zawodowe	66	22	12	296
	Średnie	68	21	11	399
	Wyższe	67	24	9	220
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	63	29	8	95
	Średni personel, technicy	69	17	14	44
	Pracownicy adm.-biurowi	75	17	8	62
	Pracownicy usług	74	19	7	61
	Robotnicy wykwalifikowani	67	18	15	137
	Robotnicy niewykwalifik.	64	22	14	38
	Rolnicy	62	24	13	93
	Pracujący na własny rach.	62	29	9	50
Bierni zawodowo	Renciści	62	18	20	77
	Emeryci	58	21	21	222
	Uczniowie i studenci	67	23	10	75
	Bezrobotni	69	23	8	97
	Gospodynie domowe i inni	66	22	12	85
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	71	18	11	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	68	23	9	93
	sekt. pryw. poza rolnict.	65	22	13	237
	prywatnym gosp. rolnym	62	25	13	87
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	60	21	19	146
	501-750	72	17	10	132
	751-1000	64	22	14	194
	1001-1500	69	19	12	189
	Powyżej 1500 zł	62	31	6	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	65	16	19	157
	Średnie	65	20	15	544
	Dobre	64	26	10	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	90	8	1	46
	Raz w tygodniu	66	21	14	515
	1-2 razy w miesiącu	62	21	18	177
	Kilka razy w roku	64	24	13	283
	W ogóle nie uczestniczy	58	28	14	114
Poglądy polityczne	Lewica	59	30	11	177
	Centrum	66	22	12	361
	Prawica	73	20	8	339
	Trudno powiedzieć	57	18	25	258

Tabela 3

		Czy zetknął(ęła) się Pan(i) na polskim rynku z produktami zwierającymi organizmy modyfikowane genetycznie (GMO)?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	
Ogółem		28	54	18	1135
Płeć	Mężczyźni	30	52	18	539
	Kobiety	26	56	19	596
Wiek	18-24 lata	36	52	12	147
	25-34	30	52	17	240
	35-44	21	58	21	178
	45-54	34	51	16	195
	55-64	29	50	21	193
	65 lat i więcej	16	60	24	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	25	63	12	432
	Miasto do 20 tys.	21	59	19	179
	20-100 tys.	34	45	21	212
	101-500 tys.	28	46	26	186
	501 tys. i więcej mieszk.	34	40	25	127
Wykształcenie	Podstawowe	14	65	21	221
	Zasadnicze zawodowe	24	61	15	296
	Średnie	32	50	18	399
	Wyższe	39	39	22	220
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	34	44	22	95
	Średni personel, technicy	29	50	21	44
	Pracownicy adm.-biurowi	36	36	28	62
	Pracownicy usług	37	50	12	61
	Robotnicy wykwalifikowani	29	59	12	137
	Robotnicy niewykwalifik.	17	62	21	38
	Rolnicy	22	66	11	93
	Pracujący na własny rach.	46	31	23	50
Bierni zawodowo	Renciści	20	65	14	77
	Emeryci	18	58	24	222
	Uczniowie i studenci	39	52	9	75
	Bezrobotni	33	48	19	97
	Gospodynie domowe i inni	20	55	24	85
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	32	48	20	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	28	53	19	93
	sekt. pryw. poza rolnict.	36	47	17	237
	prywatnym gosp. rolnym	21	68	11	87
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	24	61	15	146
	501-750	21	62	17	132
	751-1000	28	55	18	194
	1001-1500	25	53	22	189
	Powyżej 1500 zł	37	41	22	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	28	51	20	157
	Średnie	26	56	18	544
	Dobre	29	52	18	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	36	51	13	46
	Raz w tygodniu	25	58	17	515
	1-2 razy w miesiącu	23	55	22	177
	Kilka razy w roku	31	52	17	283
	W ogóle nie uczestniczy	36	38	25	114
Poglądy polityczne	Lewica	34	48	18	177
	Centrum	27	54	19	361
	Prawica	29	56	14	339
	Trudno powiedzieć	23	54	23	258

Tabela 4

		Czy, Pana(i) zdaniem, produkty zwierające organizmy modyfikowane genetycznie (GMO) powinny być odpowiednio oznakowane?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	
Ogółem		94	3	3	1135
Płeć	Mężczyźni	95	3	3	539
	Kobiety	94	3	4	596
Wiek	18-24 lata	95	4	1	147
	25-34	97	2	1	240
	35-44	97	0	3	178
	45-54	94	5	2	195
	55-64	95	3	2	193
	65 lat i więcej	87	3	10	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	91	4	5	432
	Miasto do 20 tys.	97	1	2	179
	20-100 tys.	98	0	2	212
	101-500 tys.	94	3	3	186
	501 tys. i więcej mieszk.	94	6		127
Wykształcenie	Podstawowe	87	4	10	221
	Zasadnicze zawodowe	95	3	2	296
	Średnie	96	3	1	399
	Wyższe	97	2	1	220
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	97	2	1	95
	Średni personel, technicy	98	2		44
	Pracownicy adm.-biurowi	95	4	1	62
	Pracownicy usług	99	1		61
	Robotnicy wykwalifikowani	94	4	2	137
	Robotnicy niewykwalifik.	97	3		38
	Rolnicy	89	4	7	93
Pracujący na własny rach.	95	2	3	50	
Bierni zawodowo	Renciści	95	1	3	77
	Emeryci	91	2	7	222
	Uczniowie i studenci	98	2		75
	Bezrobotni	95	3	2	97
	Gospodynie domowe i inni	92	4	4	85
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	97	2	1	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	96	3	1	93
	sekt. prywat. poza rolnict.	97	2	1	237
	prywatnym gosp. rolnym	93	3	4	87
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	93	3	4	146
	501-750	96	2	3	132
	751-1000	97	0	3	194
	1001-1500	96	2	2	189
	Powyżej 1500 zł	96	2	1	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	92	2	6	157
	Średnie	94	2	4	544
	Dobre	95	3	2	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	97		3	46
	Raz w tygodniu	94	3	4	515
	1-2 razy w miesiącu	94	4	2	177
	Kilka razy w roku	94	3	3	283
	W ogóle nie uczestniczy	94	2	4	114
Poglądy polityczne	Lewica	97	3	0	177
	Centrum	96	3	1	361
	Prawica	93	4	2	339
	Trudno powiedzieć	91	1	9	258

Tabela 5

		Czy, Pana(i) zdaniem, produkty ze zwierząt karmionych paszą zawierającą organizmy modyfikowane genetycznie (GMO) powinny być odpowiednio oznakowane?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	
Ogółem		93	4	3	1135
Płeć	Mężczyźni	93	5	2	539
	Kobiety	94	3	3	596
Wiek	18-24 lata	92	8		147
	25-34	97	1	1	240
	35-44	93	3	4	178
	45-54	94	4	2	195
	55-64	95	4	2	193
	65 lat i więcej	87	3	9	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	91	4	5	432
	Miasto do 20 tys.	97	1	1	179
	20-100 tys.	94	4	2	212
	101-500 tys.	94	3	3	186
	501 tys. i więcej mieszk.	92	8		127
Wykształcenie	Podstawowe	86	5	9	221
	Zasadnicze zawodowe	94	3	3	296
	Średnie	96	3	1	399
	Wyższe	94	5	1	220
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	96	3	1	95
	Średni personel, technicy	98	2		44
	Pracownicy adm.-biurowi	96	2	1	62
	Pracownicy usług	96	4		61
	Robotnicy wykwalifikowani	95	3	2	137
	Robotnicy niewykwalifik.	93	7		38
	Rolnicy	90	5	5	93
Pracujący na własny rach.	91	7	3	50	
Bierni zawodowo	Renciści	92	4	4	77
	Emeryci	91	2	7	222
	Uczniowie i studenci	94	6		75
	Bezrobotni	92	5	3	97
	Gospodynie domowe i inni	95	2	4	85
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	98	0	1	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	96	2	2	93
	sekt. pryw. poza rolnict.	94	6	1	237
	prywatnym gosp. rolnym	95	3	2	87
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	94	1	5	146
	501-750	96	2	3	132
	751-1000	93	5	2	194
	1001-1500	95	2	3	189
	Powyżej 1500 zł	94	4	1	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	90	5	5	157
	Średnie	94	3	4	544
	Dobre	94	4	1	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	96	3	1	46
	Raz w tygodniu	93	3	4	515
	1-2 razy w miesiącu	93	4	3	177
	Kilka razy w roku	94	3	2	283
	W ogóle nie uczestniczy	90	7	3	114
Poglądy polityczne	Lewica	96	4	0	177
	Centrum	95	3	2	361
	Prawica	93	5	2	339
	Trudno powiedzieć	89	2	9	258

Tabela 6

		Który z dwóch produktów by Pan(i) wybrał(a): produkt modyfikowany genetycznie lub zawierający organizmy modyfikowane genetycznie (GMO), ale znacznie tańszy, czy też produkt niemodyfikowany genetycznie i niezawierający organizmów modyfikowanych genetycznie (GMO), ale znacznie droższy? Odpowiedź proszę zaznaczyć na skali od 1 do 7									Liczba osób
		1	2	3	4	5	6	7	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	
		produkt modyfikowany genetycznie lub zawierający organizmy modyfikowane genetycznie (GMO), ale znacznie tańszy						produkt niemodyfikowany genetycznie i niezawierający organizmów modyfikowanych genetycznie (GMO), ale znacznie droższy			
		%	%	%	%	%	%	%	%		
Ogółem		4	3	4	11	12	11	49	5	1	1135
Płeć	Mężczyźni	6	3	5	10	13	12	47	5	1	539
	Kobiety	3	2	4	11	11	11	51	6	1	596
Wiek	18-24 lata	3	3	9	11	18	12	39	4		147
	25-34	2	3	4	10	13	18	48	3		240
	35-44	2	2	3	13	15	12	46	7	1	178
	45-54	6	3	4	10	12	10	52	3	1	195
	55-64	7	3	5	7	10	8	54	6	1	193
	65 lat i więcej	6	3	1	13	5	7	52	11	2	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	5	4	3	8	9	14	51	5	0	432
	Miasto do 20 tys.	5	4	4	13	15	5	49	5	1	179
	20-100 tys.	4	1	3	14	13	14	44	6		212
	101-500 tys.	3	1	4	13	14	9	47	7	3	186
	501 tys. i więcej mieszk.	1	1	9	10	11	11	51	5	1	127
Wykształcenie	Podstawowe	7	3	2	11	8	11	49	9	1	221
	Zasadnicze zawodowe	3	4	6	8	11	12	49	7	0	296
	Średnie	4	2	5	11	14	9	50	4	1	399
	Wyższe	2	2	3	12	14	16	46	3	1	220
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wykszł.	2	3	4	10	13	19	43	6	1	95
	Średni personel, technicy	2		7	12	11	8	58		2	44
	Pracownicy adm.-biurowi	1	2	4	12	20	11	43	4	1	62
	Pracownicy usług	3	2	3	7	16	8	58	3		61
	Robotnicy wykwalifikowani	4	3	5	15	17	19	32	5		137
	Robotnicy niewykwalifik.	5	14	3	7	17	8	40	3	2	38
	Rolnicy	2	6	7	7	7	9	59	2	1	93
Pracujący na własny rach.	6	4	2	12	13	15	40	6	3	50	
Bierni zawodowo	Renciści	9		2	8	11	4	59	8		77
	Emeryci	6	3	1	12	5	7	56	8	1	222
	Uczniowie i studenci		1	13	12	15	11	48			75
	Bezrobotni	7	1	3	7	14	12	48	7		97
	Gospodynie domowe i inni	3	2	5	13	7	15	46	8	1	85
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	2	2	4	12	11	14	52	2	1	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	3	4	6	11	14	12	44	6		93
	sekt. pryw. poza rolnict.	4	3	4	10	21	15	37	5	1	237
	prywatnym gosp. rolnym	2	5	6	9	8	9	60		1	87
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	7	1	3	9	14	7	53	4	1	146
	501-750	5	2	3	13	16	17	39	4	0	132
	751-1000	7	2	6	7	13	13	46	6	1	194
	1001-1500	2	5	3	14	13	13	46	4	1	189
	Powyżej 1500 zł	4		4	13	15	10	48	4	2	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	5	1	2	9	14	6	53	9	1	157
	Średnie	4	3	4	11	12	11	48	6	1	544
	Dobre	4	3	6	11	11	13	48	4	1	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	4	2	3	5	9	9	65	2	1	46
	Raz w tygodniu	4	3	3	11	11	10	52	5	1	515
	1-2 razy w miesiącu	2	3	5	10	15	16	42	6	1	177
	Kilka razy w roku	5	2	5	12	12	13	45	6		283
	W ogóle nie uczestniczy	7	3	6	9	12	6	49	6	1	114
Poglądy polityczne	Lewica	6	4	7	9	13	12	46	3	1	177
	Centrum	5	2	3	15	13	12	46	4	0	361
	Prawica	2	4	4	9	14	11	51	4	1	339
	Trudno powiedzieć	5	2	4	7	8	10	52	12	1	258